

meljni nauki etike so tu razloženi po aristotelično-tomističnem sistemu jasno in pregledno. Potem sega pisatelj tudi v podrobnosti. Pri socialnih odnošajih govori obširneje o socializmu, o rodbini, o družini, suženjstvu, o državi in raznih njenih pravicah, dolžnostih in področjih, o mednarodnem pravu, o vojski, o ženskem vprašanju itd. Kadřžávkova knjiga je dober kompendij naravne etike. L.

javlja „Zwei Lobreden, vielleicht von Klemens geschrieben.“ Našel je ta dva govora Lavrov v Mihanovičevi zbirki jugoslov. akademije v Zagrebu, v srbski „Četja - Mineja“ iz konca XVI stoletja.

Posebno stališče zavzema v vprašanju o delih Klementovih prof. Vondrák v svoji razpravi „Studie z oboru cirkevněslovanského písemnictví“, v kateri pripisuje na novo Klementu 1. Ordo confessionis v „Euch. Sin.“, in 2. nekatere tekste iz Glag. Cloz. V soglasju

OBSERVATORIJ IN VZPENJAČA NA VEZUV.

IZ DRUGIH KNJIŽEVNOSTI.

Lavrov P. A.: **Die neuesten Forschungen über den slaw. Klemens.** (Archiv für slaw. Philologie XXVII. Bd. H. I.) — Pridno raziskujejo učenjaki staroslov. književnost. Posebno zanimanje vzbuja zlasti bolgarski škof Klement, poleg Cirila in Metoda najmarljivejši staroslovenski pisatelj. Vedno nove rokopise pripisujejo slavisti temu Klementu. Prof. Stojanović mu pripisuje že dvanajst govorov nanovo, prof. P. A. Lavrov pa ravno v „Arhivu“ ob-

s Popovom in Lavrovom mu pa pripisuje tudi še panonski legendi in nekatere govore, kakor govor na rojstvo in govor na krst Kristusov.

Primerjajoč homilijo Klementovo z drugim odlomkom brižinskih spomenikov je prišel Vondrák do zaključka, da so brižinski spomeniki starejši, ker so doslednejši. Oba teksta (homilija in brižinski spis) sta odvisna drug od drugega, torej je Klement poznal brižinske spomenike in jih porabil v svoji homiliji.

Vondrák dokazuje, da je Klement pisec „Commemoratio apostoli“ in „Ordo confes-

sionis“ v „Euch. Sin.“, opirajoč se na podobnost misli, sličnost sloga in jezika z drugimi Klementovimi spisi. Ker pa nahajamo to sličnost, posebno v kolikor se tiče posameznih izrazov v vseh staroslov. spomenikih, meni Lavrov, da domneva Vondrákova pač še ni dokazana, a zelo uvažljiva.

Glede panonskih legend — „Vita Constantini“ in „Vita Methodii“ — oba učenjaka, Vondrák in Lavrov soglašata v tem, da ji pripisujeta Klementu, a Lavrov podpira različno od Vondráka svojo misel „s hvalnim govorom na sv. Cirila“, čigar pisec je nedvomno Klement. To in pa, ker je znano iz grške „Vita

— Nekaj reči seveda ne moremo dokazati iz drugih virov: na pr. trditev legende o samaritskih črkah, o psaltru in evangeliju, pisanih z ruskimi pismenkami in možu, ki je bil več ruščine itd., a govoriti vendar ne smemo o interpolaciji, kakor je to storil Lamanski. Zato tudi prav lahko primerjamo „Vita Const.“ z drugimi deli Klementovimi.

Z Vondrákom soglaša Lavrov tudi v vprašanju o domovini Klementovi. Tudi njemu je bil Klement Jugoslovjan; sprijazniti se pa ne more z mislijo, da bi bil Klement spisal legendi šele na jugu v Macedoniji. Gotovo pa je, da je prej nastala „Vita Constantini“,

ZBOROVALNICA „GOSUDARSTVENNE DUME“ V PETERBURGU.

Clementii“, v kakih razmerah je bil Klement s sv. Metodom, je Lavrova napotilo, da pripisuje obe legendi — življenjepisa sv. apostolov Cirila in Metoda — njiju učencu Klementu. Pri tem zavrača Lavrov besede Lamanskega, ki pravi, da moramo pomisliti, da nam je znana „Vita Const.“ šele v rokopisu iz XV. stol., ko je že nastala najbrž v IX. stol. V dobi teh stoletij pa se je prvotni tekst morda že močno izpremenil. Za vse, kar se zdi Lamanskemu sumljivo — pravi Lavrov — imamo paralele v drugih staroslov. spomenikih — „Vita Methodii“ in panegirik na sv. Cirila in Metoda, ki sta nam ohranjena v rokopisu iz XII. stol.

kar je že čisto naravno in je tudi iz „V. Methodii“ razvidno, da je pisec zadnje poznal legendo o sv. Cirilu. Če se pa v nekaterih točkah ne vjemata obe legendi, to še ni dokaz, da ni pisal isti pisatelj obeh legend, ker si to lahko razložimo in raztolmačimo, če pomislimo, da je poteklo že nekaj časa, preden je sledila Cirilovi legendi „V. Methodii“. Temna mesta v „V. Const.“ se nahajajo zlasti v besedilu disputacije s Hazari, čemur je bil vzrok najbrž grški original, prestava Konstantinove disputacije s Hazari. Ta prestava je pa podlaga v „V. Methodii“ navedene vsebine te disputacije.

Kdor prizna, da sta ti dve legendi Klementovi, mora tudi priznati, da je Klementov panegirik na sv. Cirila in panegirik na sv. Cirila in Metoda. V nesoglasju z Vondrákom pa meni Lavrov, da je prvi panegirik sta ejši, spisan takoj po smrti Cirilovi, drugi pa šele po smrti Metodovi.

Glede italske legende „Translatio s. Clementis“ meni Vondrák, da je njen avtor uporabljal grški prevod ekscerpta iz „V. Const.“, čigar pisec je bil Klement. To se pa Lavrovu ne zdi nič verjetno, ker noče priznati, da bi bilo nekaj mest v „Translatio“ samo praznih nepotrebnih dostavkov. Tudi glede nekaterih tekstov v „Glag. Cloz.“, ki jih je po Vondrákovem mnenju spisal Klement, trdi Lavrov, da jih ni treba ravno in samo Klementu pripisovati; spisal jih je lahko tudi kdo drugi. Govor sv. Epifanije je vsekakor Klement poznal, negotovo pa je, ali v grškem izvirniku ali slovenskem prevodu, dasi Vondrák tudi ta govor pripisuje Klementu. Zdi se pa, da je Klement posnemal ta govor v nekem govoru, nahajajočem se v Cod. Suprasl. Tudi sklepanje Vondrákovo, ki pripisuje Klementu ono besedilo v „Euch. Sin.“ in „Glag. Cloz.“ — oba ta dva spomenika sta pa pisana v glagolici —, da je Klement tudi v glagolici pisal, sega Lavrovu, ki ne priznava popolnoma mnenja Vondrákovega o teh dveh spomenikih, predaleč, tembolj, ker so vsa doslej Klementu pripisovana dela pisana v cirilici.

Lavrovu tudi ne ugaja, da se opira Vondrák v svoji karakteristiki Klementovih del, sloga in jezika tudi na taka dela, o katerih se še ne ve dobro, so-li res Klementova ali ne.

V. Jagić: **Meine Zusätze zum Studium der Werke des slaw. Klemens.** — Ta spis Jagićev je nekaka kritika Vondrákovega dela „Studie z oboru církevněsl. pisemnictví“. Pri tem pobija seveda kolikor toliko tudi Lavrova, v kolikor ravno soglaša z Vondrákom. V prvem odstavku: „Sind die beiden panonischen Legenden von Klemens verfaßt“, zameta mnenje Lavrova in Vondráka. Zlasti malo mu je po volji način Vondrákovega dokazovanja potom analize, jezika, izrazov, misli. V onih časih je bilo obzorje pisateljev še omejeno, besedni zaklad ne prevelik, tudi recil ni bilo preveč, da je sličnost v jeziku in recilih lahko čisto slučajna. Tudi sta se lahko srečala dva pisatelja v mislih nevede in nehote. Lahko pa je pisatelj pisatelja tudi vede posnemal v uporabi besed in recil. Glavni vzrok Jagičevega dvomljenja je pa dejstvo, da individualnost v onih časih ni bila še tako razvita, ko so se pisatelji kretali še v precej

ozkem krogu misli, podob in izrazov, ko so si bili pisatelji tudi v svojih delih zelo podobni. Zato tudi dokazi Vondrákovi in Lavrovi Jagiću niso prepričevalni dovolj. Iz jezika ne more sklepati še na pisatelja. Jagić je prepričan, da sta pisala obe legendi dva različna pisatelja. Naloga obeh pisateljev je bila popolnoma različna, vsak je imel drug namen, drug cilj pred očmi. Pisec „Vita Meth.“ je bil mož drugačnega mnenja kakor pisec „Vita Const“. Pisatelj „V. Const.“ je Ciril, učen Grk (Bizantiner), vnet za vero in misijonsko delovanje, ki zahteva seveda tu veliko zgovornost. Mišljenja je Ciril bolj asketičnega. Legenda tudi ni prav nič nacionalna.

Vse drugače pa „Vita Methodii“. Takoj spoznamo Slovanopiscu, ki rad zavzema narodno slov. stališče. Celo življenje Metodovo, ki se je moral gotovo tudi pregovarjati s svojimi nasprotniki in bojevati, se tu vse drugače opisuje; tudi humorja ne manjka. Razen tega je „Vita Meth.“ krajša in točnejša kakor „Vita Const“. Da bi si pa taista oseba stavila dva tako različna cilja, se zdi Jagiću tem neverjetnejše, ker se tudi v podrobnostih obe legendi ne vjemata: tako v vprašanjih, kdo je poklical Cirila in Metoda na Moravsko; ali sta se mudila oba apostola pri Koclju ali ne itd.; V „Vita Meth.“ se naštevajo vse druge rimske cerkve kot v „Vita Const“ itd. Če bi bilo pa res, kar trdi Vondrák, da je pisec legende o Metodu poznal Cirilovo legendo, bi pač pričakovali, da bi se obe legendi v tem popolnoma vjemali, posebno če ju je spisal Klement, ki je bil deloma sam priča vsem tem dogodkom. Seveda ni nemogoče, da ne bi bil spisal Klement ene ali druge legende, katere, se seveda ne da tako lahko določiti, dokler niso izdana vsa dela Klementova. Jagić tudi ne verjame, da bi bil isti Klement spisal panegirik na sv. Cirila in panegirik na sv. Cirila in Metoda. Klement je bil skromen, preprost v svojih delih, rad je citiral izreke Sv. pisma, kakor to razvidimo iz panegirika na sv. Cirila; a v panegiriku na sv. Cirila in Metoda je toliko pretiravanj, toliko retoričnega patosa, da Jagić ne more verjeti, da je tudi ta panegirik spisal Klement. In isti Klement naj bi bil spisal „Vita Const“, pripovedoval čudeže, ki jih je delal sv. Ciril? Isti Klement, ki je bil vendar priča preganjanja Klementovega, naj bi bil pozabil omeniti v „Vita Meth.“, kako so preganjali Metoda po Moravskem?

V drugem odstavku: „Hat Bischof Klemens für eine seiner Homilien den Text des Freisinger Denkmals vor Augen gehabt?“ zavrača Jagić Vondrákovo trditev, da je imel